

PREMIÀ DE MAR ABANS DE LA GUERRA*

Francesc López López

El 1836 el Gafarró va marxar del niu matern pel Caminet de can Manent i el Pas de la Creu va donar forma al caragol de Premià de Mar segons el plànol que coneixem. Des d'aleshores han passat tantes coses!

Aleshores al poble tothom vivia en pau i harmonia, tothom es coneixia i s'ajudava i, quan els uns s'havien de llevar a les 4 de la matinada per anar a treballar a la fàbrica, sempre hi havia la veïna que vigilava l'olla del foc: les portes sempre eren obertes!

Passaren els anys i el nucli central estava situat a redós de l'Església, de l'Ajuntament i de la plaça Anselm Clavé ribetejada de barraques, les barraques del mercat. Allà hi anaven els nois a l'escola de sota de l'Ajuntament, i les noies a la del seu darrere, al carrer del *Siglo*. Els seus pares i avis tenien tot el necessari al seu abast, les espardenyes a ca la Pilar Bosch; els queviures a ca l'Espinàs, a can Pau Santana, a ca la Florentina i a can Carrandai; el vi a can Rosendo; la carn a can Cotet; el pa a can Margenat, a cal Grill i sobretot a can Lloveras, que és la fleca més antiga del nostre poble; diuen que data del 1838. Si els calia una gorra o paper i llapis, a ca la Gorrista; la merceria, a can Francisquet i a can Riera; la ferreteria a can Planas; el material de lampisteria a can Crespo; els dolços a cal Petit; però les neules acabades de fer, a can Gallinassa. Si un havia d'anar al barber, tenia els germans Corbalán a pla de

palau i, si a algú li faltaven talons o mitges soles, en Perico Niu era ben a prop, o sinó el sabateret del Camí Ral, que també era com mig pescador. La farmàcia, a can Fontrodona. Tothom qui més qui menys passava un moment per can Xulapon, els del *Siglo* de darrere de l'Església, i a buscar la llet a la lleteria, a ca la Genoveva. Si hom necessitava trucar algú, no gaire lluny, al costat de cal Grill hi havia *telèfonos*, on la Marina et connectava amb el número que desitgessis. Si volies adobar un rellotge, dues cases més cap a l'Amistat el Dento t'atenia d'allò més bé. De passada, un cafè a l'Amistat Obrera o un vermutet no feien mai mal. Si et vagava i volies esbargir-te podies anar al cine a Can Jovellanos, a l'Amistat o al Cine Nou ben a prop de la fonda *El Varadero* —o can Magarrinyes—, mentre els fusters de can Godàs t'acabaven una finestra o una porta. En Molins coneixia el poble i el subsòl de pam a pam i vetllava per tots de dia, i el sereno Piñol, de nit. La plaça de Vendre era al cor de tothom, els pagesos i les pageses de cal Calçoner, de can Farrerons, del barri Banyeres, de ca l'Estevet, de can Padellàs, de can Fitó, de Cal Perdut, de can Faya, de ca n'Orriols, de can Gaixas i de can Boteta hi muntaven les seves parades de verdures, tothom a les ordres de l'Eusèbia, la placera.

Però un mal dia de 1937, uns avions bombarders de la Divisió Littorio, quan se'n tornaven a Itàlia havent bombardejat la fàbrica Elizalde, la Campsa i d'altres llocs estratègics de Barcelona, encara portaven massa pes de bombes i, com qui no fa res, van deixar-les anar damunt del nostre poble tal com els havien encarregat en Mussolini, en Hitler i en Franco. Aquell dia les campanes de l'Església no van poder avisar els premianencs perquè feia un any que el campanar i tota l'Església havia estat cremada i enderrocada per membres

revolucionaris de la FAI que no obeïen les directrius dels comandaments de la CNT ni les de Companys, el president de la Generalitat.

Molts pagesos i la gent que arribà a temps es refugiaven a les carboneres de la Lió, la fàbrica d'estampació, i trigaren a tornar a casa seva. Allà, el porter, el senyor Casademunt, el masover de la Torre del Porró, els obrí la porteria de bat a bat i, mentre tremolaven en el refugi, que encara existeix, tothom hi deia la seva: que els del Comitè han decidit que el mercat de les verdures fos traslladat a l'interior del que quedava de l'Església o que dos avions dels nacionals havien bombardejat i incendiat un vaixell mercant davant de la nostra costa; que uns bombarders havien fet molt de mal llançant una vintena de bombes incendiàries al cantó de l'estació i de la fàbrica del gas i que al carrer de Sant Agustí va matar en Pepito Borrell, el fill de l'alcalde; que el Consell Municipal de Premià ha ordenat un reclutament de personal per fabricar fortins, búnquers de guerra i per obrir trinxeres i casamates —nius de metralladores— a la platja amb pedres de les parets de l'Església; que com que no hi havia diner fraccionari, el mateix Consell Municipal ha encarregat a en Ramon Alcalà que dissenyi paper moneda: de 25 cèntims, de 50 i d'una pesseta. Ell, que és artista, hi ha plantificat un pagès que sembla, un vaixell que navega, l'emblema de l'escut de Premià i un gafarró dintre de dues estrelles; al dors, el nou ajuntament, a la torre que hi ha al costat de can Brasó (el que actualment és el restaurant Alacant). La signatura de l'alcalde i del secretari els avala per al comerç municipal. També diuen que la gent té por dels milicians del Comitè, que cada dia fan registres casa per casa requisant joies i diners, en principi per a despeses de guerra; però que també s'hi barregen interessos particulars de milicians del Comitè que actuen amb odi i enveja sense límits amb ganes de venjança contra els rics, polítics, religiosos i

industrials. Que els anarquistes han fet pintar els taxis del color de la seva bandera: roig i negre; que fins i tot han col·lectivitzat les barberies: tots els barbers a Can Roura i s'ha acabat el negoci particular. Però que els dirigents de la CNT han cridat a l'ordre els escamots milicians de la FAI perquè fins i tot han arribat a amenaçar els comandaments de la CNT; que l'autoritat comunista de Premià ha enviat una ordre de desallotjament a l'*hermano* director general de La Salle amb el text: «*Necesitamos su casa para usarla como cuartel, mañana a las 5 de la mañana*». Allà han utilitzat la institució i el noviciat com a caserna de transmissions de l'exèrcit republicà i per a l'escola Eliseu Reclús, afí a les idees anarquistes. També, que han expropiat el convent de les monges de la Divina Pastora per fer-lo servir de seu del *Comité Revolucionario* de Premià i després com a Escola Unificada Ferrer i Guàrdia. I fins i tot s'han incautat els aparells de ràdio amb el pretext que només donen notícies favorables als militars de l'*Alzamiento* i que tots els locals confiscats ho són «*como bienes del enemigo*». Que per sortir del poble cal un salconduit signat pel Comitè. «*Ja veus —diuen— on podem anar, si s'ha suspès el servei ferroviari. Aquesta guerra ens matarà; escasseja el menjar: arròs, farina, carn... Sort que de pa encara n'hi ha. Falta el carbó, i el gas no té força perquè l'han de fer amb cloves d'ametlla, d'espardenyes velles i de fustots.*»

Finalment, el 26 de gener de 1939 els catalans estan dividits en dos blocs antagònics, els uns a favor dels perseguïdors i els altres, dels perseguïts. Diuen els historiadors com l'Enric Calpena que el general que encapçalava l'entrada dels nacionals a Barcelona va exclamar en veure la ciutat: «*Yo pensaba encontrar un solar.*»

27 de gener de 1939. Moment somiat i temut: desfilen les tropes dels nacionals engruixits per destacaments italians que es feien el simpàtic repartint plats de macarrons. I comencen a funcionar els Tribunals Militars de depuració empesos per sentiments de venjança, odi, enveja, intolerància. Tanmateix, per sobre de tot els premianencs volen certa normalitat de menjar i de feina, però per començar els imposen cartilles de racionament, repressió, exili, assassinats i processos depuratius fins a 1946, quan foren derogats aquests Tribunals i substituïts per jutges addictes.

Premià de Mar, 23 de març de 2019

*Fragment de l'exposició de Francesc López López en la presentació del conte «*Ostres, una bomba!*», de Toni Civit i Àlex Valls a la Biblioteca Municipal Martí Rosselló i Lloveras.